

Historische context

Duitsland 1871 – 1945

2.1 Wat betekende de vorming van het Duitse keizerrijk voor het machtsevenwicht tussen de Europese grootmachten?

1871 – 1918

[Jaartal verklaring]

- 1871: Tijdens de Frans-Duitse oorlog wordt in Versailles het Duitse Keizerrijk uitgeroepen. Hierdoor verandert het machtsevenwicht in Europa.
- 1918: Einde van WOI

[Beantwoording leidende vraag]

Twee gevolgen

1. Groot-Brittannië is in de 19e eeuw het machtigste land in de wereld. op het vasteland van Europa is Frankrijk het machtigst. Door de vorming en snelle industrialisatie van het Duitse Rijk na 1871 komen er grote veranderingen in het machtsevenwicht in Europa (ten gunste van Duitsland)
2. Met de troonsbestijging van keizer Wilhelm II in 1888 verandert de buitenlandse politiek van het Duitse Keizerrijk. Zijn Weltpolitik heeft grote gevolgen voor de politieke verhoudingen tussen de Europese staten. Er ontstaan tussen de Europese staten een toenemende rivaliteit, groeiend nationalisme en meer politieke, militaire en economische spanningen die uitlopen tot WOI.

[Duitse eenheid]

- Tot 1871 bestaat Duitsland uit tientallen losse staatjes met wel allemaal dezelfde taal, cultuur en geschiedenis.
- De grootste staat is Pruisen, dit komt doordat:
 - Congres van Wenen: Pruisen kreeg er grote gebieden bij
 - Sterke industrialisatie & bevolkingsgroei
 - Sterk leger
- Verandering: Onder leiding van Otto von Bismarck (de Pruisische kanselier) en door opkomend nationalisme wordt er steeds meer gedacht aan een grote Duitse staat.
- Eenheid bereiken door middel van oorlog
 1. Denemarken → er ontstaat een Noord-Duitse Bond (1867) alleen het zuiden van Duitsland hoort hier nog niet bij.
 2. Frankrijk → Oorlog met Frankrijk om de twee Duitse delen te verenigen = Frans-Duitse oorlog.

[Congres van Wenen, 1814-1815]

- Restauratie: Terugkeer naar politieke toestand van 1792 (Voor FR revolutie) → o.a. door herstel van oude machtsevenwicht (Balance of Power), door o.a. het herstel van de oude vorstenhuizen.
- Legitimiteit: Rechtvaardiging van de aanspraken van de dynastieën van het Ancien Régime.
- Solidariteit: Wederzijdse bescherming van vorstelijke belangen tegen revolutionaire ideeën en bewegingen.

Uitkomst

- Congres van Wenen → Koninkrijk Pruisen krijgt uitbreiding van grondgebied + sterke bevolkingsgroei en industrie → economisch sterker dan Frankrijk.
- 1815-1866 Duitse Bond → Ondertekend door 34 Duitse staten (waaronder Oostenrijk en Luxemburg) en 4 vrije steden.
- Oostenrijk probeert Groot-Duitse en/of Klein-Duitse oplossing te voorkomen.
- 1866 Pruisisch-Oostenrijkse oorlog (o.l.v. Bismarck); gevolg → Duitse Bond valt uiteen.
- 1867-1871 Noord-Duitse Bond → Ondertekend door 25 Duitse staten → gevolg: Frankrijk maakt zich ernstige zorgen over deze ontwikkeling.

[De Frans-Duitse oorlog 1870 - 1871]

- 1870: Frankrijk forceert een oorlog om de macht van de Noord-Duitse Bond te verminderen.
- Duitsland daagt Frankrijk uit door middel van een 'gelekt' telegram dat gaat over wie de troonopvolger wordt in Spanje.
 - De Duitse prins Leopold van Hohenzollern maakt kans, maar koning Napoleon III (FR) ziet dit niet zitten en vraagt Wilhelm I om van de benoeming af te zien → Wilhelm I gaat akkoord.
 - Napoleon III wil nu een verklaring dat de prins nu maar ook nooit meer een opvolger wordt → Wilhelm I vindt dit te ver gaan en Bismarck ziet een mogelijkheid voor oorlog.
- Hierna verklaart Frankrijk aan Duitsland de oorlog.
- Duitsland wint deze oorlog makkelijk door:
 1. Betere organisatie & infrastructuur (Duitsland kende spoorwegen richting de Franse grens)
 2. Leger met betere wapens (Pruisen is militair sterk)
- De Franse keizer Napoleon III geeft zich over alleen de bevolking van Parijs niet → Het Duitse leger omsingelt Parijs en hongert de bevolking uit.
- In 1871 wordt in de Spiegelzaal in Versailles *Koning Wilhelm II* uitgeroepen tot *Keizer Wilhelm I* van het Duitse Keizerrijk (eenheid) en wordt Bismarck rijkskanselier.
 - Zuid-Duitse staten sluiten zich bij het Duitse Keizerrijk aan.
- Frankrijk moet Elzas-Lotharingen afstaan aan Duitsland (industriegebied).
→ ontstaan van sterke wraakgevoelens.

[Nieuw Europa]

Het Duitse Keizerrijk wordt al snel een grootmacht (vanaf 1871)

1. Politiek: het is een grote staat met veel inwoners
2. Militair: groot en sterk leger & goed georganiseerde infrastructuur
3. Economie: snelle industrialisatie

Hoe gaan andere landen hiermee om?

- Het Duitse Keizerrijk zorgt voor een verstoring in het machts-evenwicht. De andere Europese mogendheden (FR/EN/RUS/OH) keken met spanning naar het nieuwe Duitsland.

[Beleid van keizer Wilhelm I en rijkskanselier Bismarck]

- Bismarck (IJzeren Kanselier) probeert spanning weg te nemen, hij heeft veel invloed op het politieke beleid van het nieuwe Duitse Rijk → Realpolitik.

Doel binnenlandse politiek:

Versterking van de politieke en economische eenheid tussen de verschillende Duitse staten. → Investeren in de industrie

Doel buitenlandse politiek:

1. Nieuwe Duitse grenzen en machtsevenwicht in Europa handhaven
2. Voorkomen dat Frankrijk sterke bondgenoten krijgt die zich kunnen keren tegen Duitsland
3. Bescheiden rol voor Duitsland in de Europese jacht naar koloniën om vooral Groot-Brittannië te vriend te houden.

Middel:

Bismarck sluit allianties (verdragen) met verschillende Europese staten. = Alliantiepolitiek

Gevolg:

Periode van vrede voor het Duitse Rijk in de tijd van Wilhelm I en Bismarck.

1. De positie van Duitsland wordt versterkt
2. Het voorkomt een nieuwe oorlog zowel binnen als buiten Europa.

[Verplicht Voorbeeld: De Conferentie van Berlijn 1884 – 1885]

- Tijd van modern imperialisme: de Europese landen krijgen steeds meer bestuurlijke macht over kolonies in Afrika en Azië
- Er worden op deze conferentie afspraken gemaakt over de verdeling van Afrika om zo het machtsevenwicht in Europa te bewaren
- Doel Bismarck:
 1. Oorlog voorkomen tussen de Europese grootmachten
 2. Kolonies winnen voor Duitsland
 3. De spanning tussen Frankrijk en Groot-Brittannië op voeren zodat zij elkaar wegspeelen zodat Duitsland hiervan profiteert

KA's bij dit voorbeeld:

1. De moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie.
2. De opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen liberalisme, socialisme en confessionalisme

[Beleid van keizer Wilhelm II en ontslag van Bismarck]

- In 1888 komt keizer Wilhelm II aan de macht
 - Hij stopt de alliantiepolitiek
 - Ontslaat in 1890 Bismarck

Doel binnenlandse politiek:

1. Het Duitse Rijk ontwikkelen tot een economische en militaire grootmacht
 - Veel aandacht voor de industriële ontwikkeling, vooral in het westen, weinig aandacht voor het platteland en de boeren
 - Enorme groei van de industrie, steden en bevolking
 - Groeiend nationalisme door voorspoedig economische ontwikkelingen

Doel buitenlandse politiek:

1. Het voeren van een Weltpolitik; wereldimperium
 - Duitse Rijk gaat overzeese imperialistische politiek voeren: jacht op koloniën (ein Platz an der Sonne)
 - 1898 Sterke uitbreiding van de Duitse vloot (Vlootwet).

Ontwikkelingen die samenvallen met deze politiek:

1. Sterke groei van de Duitse economie
 2. Opkomend nationalisme en militarisme
- Engeland en Frankrijk zijn hier niet gerust op

Gevolgen

1. groeiende angst voor de dreigende machtspolitiek van het Duitse Rijk, vooral bij de koloniale grootmachten GB en FR.
 - FR sluit een militair bondgenootschap met Rusland, waar GB zich later bij aansluit: Triple Entente
 - GB verzet zich openlijk tegen uitbreiding van de Duitse vloot en de Weltpolitik.
2. De Duitse Keizer verbindt het Duitse Rijk met de Dubbelmonarchie Oostenrijk-Hongarije
 - De Duitse regering gaat de aandacht meer op oost-Europa richten.

[Verplicht Voorbeeld: Vlootwet van 1898]

- 1898: invoering vlootwet → begin van de opbouw van een Duitse oorlogsvloot om de concurrentie met Engeland aan te gaan
- Ondanks de sterke groei van de Duitse vloot blijft Engeland het sterkst in Afrika met als gevolg dat Wilhelm II zich gaat richten op uitbreiding in Europa → Weltpolitik is mislukt.

KA's bij dit voorbeeld:

1. De moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie.
2. De opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen; het nationalisme.
3. Het voeren van twee wereldoorlogen

[De Eerste Wereldoorlog 1914 – 1918]

Oorzaken

1. Toenemende spanningen tussen de Europese mogendheden
2. Groeiend nationalisme
3. Modern imperialisme
4. Militarisme (behoefte aan een groot en sterk leger door Drang nach dem Osten → DU behoefte aan lebensraum, voedsel en grondstoffen)
5. Wapenwedloop (als voorbeeld de vlootwet)
6. Bondgenootschappen

[Directe aanleidingen WOI]

- 28 juni 1914: de kroonprins van Oostenrijk-Hongarije genaamd Frans-Ferdinand wordt door de Serviër Princip vermoord (nationalist) in Sarajevo → bondgenootschappen komen in beweging
- Aug. 1914: Mobilisatie van legers → vol enthousiasme (nationalisme en militarisme) → Von Schlieffenplan (Duitse generaal) = geen tweefrontenoorlog

[Eerste Wereldoorlog (1914 - 1918) tussen]

Centralen	Geallieerden
Duitse Keizerrijk	Tsaristisch Rusland
Oostenrijk-Hongarije	Frankrijk
Ottomaanse Rijk	Groot-Brittannië
Bulgarije	Italië (vanaf 1915)
	Verenigde Staten (vanaf 1917)

[Verloop van de Eerste Wereldoorlog]

Westfront: Von Schlieffenplan: Duitsland wil Frankrijk aanvallen (een Blitzkrieg) & daarna Rusland.

- Duitsland kon niet direct over de grens (kwam door de linie) dus gaan ze via België
- Ontstaan tweefrontenoorlog doordat:
 1. België & Frankrijk worden geholpen door Engeland (Parijs wordt niet bereikt)
 2. Rusland is sneller gemobiliseerd dan verwacht

Oostfront: Duitse en Oostenrijks-Hongaarse legers dringen Russische leger ver terug.

- 1917: Twee revoluties in Rusland
- Verandering: Tsarenrijk stort in en de bolsjewieken (communisten) komen aan de macht
- De communistische regering sluit een wapenstilstand en een aparte vrede met de Centralen.

[Verplicht Voorbeeld: De Slag bij Marne 1914]

- Von Schlieffenplan werkt niet doordat:
 1. Belgische tegenstand te sterk
 2. Deel van Duits leger moet naar Rusland
- September 1914: Slag bij Marne
- Einde van het Von Schlieffenplan -> Duitse opmars door de geallieerden gestopt -> bewegingsoorlog verandert in een loopgravenoorlog

KA's bij dit voorbeeld:

1. Het voeren van twee wereldoorlogen.
2. Verwoestingen op niet eerder vertoonde schaal door massavernietigingswapens.

[Totale oorlog]

- WOI was de eerste totale oorlog: een oorlog die de gehele samenleving beïnvloedt (zowel thuis als aan het front)
- Bijna 10 miljoen doden en gewonden
- Dorpen en steden aan de frontlinie werden vernield -> mensen vluchten
- Oorlogseconomie (door overheid)
- Mannen aan het front en vrouwen nemen hun werk over
- Censuur en propaganda
- Steeds zwaardere wapens

[1918]

- In de loop van de oorlog komt Duitsland steeds meer in het nadeel:
 1. Geallieerde zeeblokkade (Engeland gooit mijnen in de Noordzee) zorgt voor voedseltekort in Duitsland
 2. De oorlog verloopt steeds slechter voor de Duitse legers
 3. VS neemt vanaf 1917 deel aan de oorlog (+ Rusland gaat uit de oorlog)
 - Duitsland heeft de Engelse boot Lucia met veel Amerikanen aan boord opgeblazen
 - De VS onderschept het Zimmermantelegram
 - Probleem voor Duitsland: de VS kan veel wapens maken
 - Gevolg: Oktober 1918 → Wilhelm II stelt een nieuwe regering samen die vredesonderhandelingen moeten voeren
- De last van de oorlog leidde tot onvrede onder de bevolking -> revolutie.

[Conferentie van Berlijn extra]

- Bismarck wou oorlog in EU voorkomen: Dictaat van Kissingen (1877);
 - Afzien van iedere Duitse gebiedsuitbreiding in Europa.
 - Strikte afstand t.o.v. de overzeese koloniale politiek van de andere Europese mogendheden.
 - Bismarck wilde wel koloniën in Afrika en daarom hield hij zich rond 1884/1885 bezig om de economische belangen van Duitsland veilig te stellen want er waren grondstoffen nodig voor Duitsland (snelle industrialisatie) en er was behoefte aan extra afzetmarkten
- De overheid speelde in Duitsland geen rol bij de verwerving van koloniale gebieden (in de andere landen wel een belangrijke rol).
- Protectoraten van het Duitse Rijk: Togo, Kameroen, Duits-Oost-Afrika en Duits-Zuidwest-Afrika (daar waren Duitse ondernemingen gevestigd).

[Richting de vrede]

- Ondanks de vredesonderhandelingen geeft Wilhelm II aan de Duitse vloot de opdracht om de Britse vloot opnieuw aan te vallen.
- Matrozen in de Duitse havenstad Kiel weigeren dit en komen in opstand.
- 9-11-1918: nieuwe socialistische Duitse regering
- Geallieerden eisen dat de keizer aftreedt → dat doet hij en hij vlucht naar Nederland (neutraal) → Duitsland wordt een Republiek
- 11-11-1918: wapenstilstand wordt getekend in een treinwagon in Compiègne
→ Hier werd de overgave van Frankrijk tijdens de Frans-Duitse oorlog ook getekend, dus dit was voor Duitsland een nederlaag.

2.2 Welke factoren leidden tot de ondergang van de Republiek van Weimar? 1919- 1933

[Jaartal verklaring]

- 1919: De Weimar-regering voelt zich gedwongen de Vrede van Versailles te ondertekenen. De Weimarrepubliek verliest hierdoor veel vertrouwen onder de Duitse bevolking.
- 1933: De NSDAP wint de verkiezingen en Hitler wordt benoemd tot rijkskanselier. de machtigingswet maakt een einde aan de parlementaire democratie en de Weimarrepubliek. Begin van het Derde Rijk.

[Beantwoording leidende vraag]

Drie factoren:

1. Een groot deel van het Duitse volk is, na vele eeuwen geleid te zijn door vorsten, nog niet vertrouwd met een parlementaire democratie.
2. De Republiek van Weimar, voortgekomen uit de Novemberrevolutie, wordt verantwoordelijk gehouden voor de slechte afloop van WOI en het Verdrag van Versailles.
3. De economische wereldcrisis (1929) treft de Republiek van Weimar extra hard.

[Na de wapenstilstand]

- Er is veel onrust in Duitsland
 - De socialistische regering wil de parlementaire democratie behouden
 - KPD (communistische partij) wil net als in Rusland een communistische staat zonder parlement en zonder politieke partijen
- 4 november 1918: de matrozenopstand in Kiel

Gevolgen:

1. 7-11-1918 in München roepen Kurt Eisner & Ernst Toller de Freier Volkstaat uit
2. 9-11-1918 de revolutie bereikt Berlijn = novemberrevolutie
 - Eind 1918: Dreigend verlies van de oorlog → conservatief rechts en linkse arbeiders komen tegenover elkaar te staan.
 - 4-11-1918: Matrozenopstand in Kiel is directe aanleiding voor het uitbreken van een revolutie (weigeren nog oorlog te voeren)
 - 9-11-1918: Revolutie breekt ook uit in Berlijn en mensen verlangen naar een democratisch staatsbestel → neergeslagen door het leger.
3. 5-01-1919: de Spartacusopstand

[Verplicht Voorbeeld: De Spartacusopstand 1919]

- 5 januari 1919 in Berlijn o.l.v. Rosa Luxemburg & Karl Liebknecht (KPD)
- Aanleiding: het ontslag van de hoofdcommissaris van de politie in Berlijn (een socialist)
- Spartakisten eisen dat de macht, net als in Rusland, in handen komt van raden van arbeiders en soldaten.
- Democratische regering voelt zich bedreigd → hulp inschakelen leger (vrijkorpsen). Daarnaast traden de extreemrechtse ook tegen de Spartakisten op
- 15 januari: Rosa Luxemburg & Karl Liebknecht vermoord → burgeroorlog
- 19 januari: Nationalversammlung → drie partijen (SPD, Centrum, DDP) komen in Weimar bij elkaar om een nieuwe grondwet op te stellen.

KA's bij dit voorbeeld

1. Het in praktijk brengen van totalitaire ideologieën communisme, fascisme en nationaalsocialisme

[Republiek van Weimar]

- In Berlijn was de onrust te groot om te regeren → de nieuwe regering vestigt zich in het stadje Weimar
- 1919 – 1933: de Republiek van Weimar (parlementaire democratie)
 - Sociaaldemocraten, liberalen en katholieke confessionelen

De kritiek op de Weimarrepubliek blijft groot door:

1. De ondertekening van de Vrede van Versailles
2. De economische problemen en tekorten na de oorlog
3. De vele regeringswisselingen
4. De voortdurende onrust veroorzaakt door antidemocratische groeperingen
5. Er is weinig vertrouwen in de parlementaire democratie (behalve democraten)

→ De Weimarregering kan niet overleven zonder de steun van het oude keizerlijke Duitse leger.

De groeperingen die niet blij zijn met de parlementaire democratie:

1. De KPD: de communisten
2. De oude conservatieve elite (adel, generaals uit WOI): zij willen een keizerrijk terug waarbij er minder macht bij politieke partijen ligt, en juist meer bij de elite.
3. Extreemrechtse: zij voelden zich verraden door de regering. Zij hadden de oorlog nog willen voortzetten in plaats een wapenstilstand

[De dolkstootlegende]

Soldaten hadden het idee dat ze de oorlog makkelijk hadden kunnen winnen, maar werden tegengehouden, en dus ook verraden door de regering (extreemrechts) → Daarom waren ze tegen het Verdrag van Versailles.

[Het Verdrag van Versailles 1919]

- Hierin staat de vrede vastgelegd:
 1. Duitsland is schuldig voor het uitbreken van de oorlog
 2. Duitsland moet grote herstelbetalingen doen
 3. Duitsland moet grondgebied en koloniën afstaan
 4. Duitsland mag een leger van maximaal 100.000 man hebben & hierbij ook geen tanks, vliegtuigen of vloot.
- Voor Duitsland voelde dit verdrag als een vernedering, zij noemen het daarom ook wel: Het Diktat van Versailles

[Hyperinflatie]

- Vanaf 1919 moet Duitsland aan herstelbetalingen doen
- 1923: Duitsland heeft een achterstand met betalen
- Franse en Belgische troepen bezetten het Ruhrgebied (Duitse industrie) → de Duitse arbeiders gaan staken → worden gesteund door het bestuur van Weimar → worden doorbetaald → geld bijgedrukt → hyperinflatie
- Om een eind te maken aan de economische chaos, besluit de regering haar verzet tegen de geallieerden te staken → dit leidt tot woede bij de conservatieven & sociaaldemocraten.
- Hitler en de NSDAP maken gebruik van deze woede en pleegt samen met zijn SA (Sturm Abteilung) op 8-11-1923 een staatsgreep (de Bierkellerputsch) in München → Mislukt, Hitler wordt gevangengenomen en schrijft Mein Kampf (machtsgreep kan beter via parlementaire weg plaatsvinden).

[Verplicht Voorbeeld: Het Dawesplan 1924]

- De Weimarregering staakt het verzet en gaat proberen zich aan de herstelbetalingen te houden.
- Deze vreedzame politieke houding leidt tot een soepelere opstelling van de geallieerden.
- 1924: de VS komt met het Dawesplan;
 - Verstrekken van leningen aan Duitsland
 - De herstelbetalingen koppelen aan draagkracht van de Duitse economie
- 1924 – 1929 periode dat het goed gaat
 - Economisch herstel zorgt voor stabiliteit in de wereld en in Duitsland
 - Weinig regeringswisselingen
 - Groei & culturele bloei
 - Invoering van een nieuwe Duitse munt
- Nadeel: Duitse economie wordt sterk afhankelijk van Amerikaanse leningen

KA's bij dit verplichte voorbeeld

1. De crisis van het wereldkapitalisme

[De economische wereldcrisis]

- 1929: Beurskrach → De aandelenbeurs in NY stort in -> wereldwijde economische crisis
- Oorzaken:
 1. Lage lonen waardoor men gaat lenen
 2. Alles gaat op afbetaling
 3. Men koopt veel aandelen
- Gevolgen:
 1. De internationale handel valt stil
 2. De VS wil de leningen van het Dawesplan terug
→ Duitsland wordt hierdoor extra hard getroffen.

[Gevolgen van de crisis]

- Veel regeringswisselingen doordat de democratische regering van Weimar geen oplossing vindt voor de problemen → Hitler speelt hierop in
- Het vertrouwen in de parlementaire democratie valt hierdoor weg
- Opkomst van antidemocratische partijen zoals:
 - KPD (communisten/links), NSDAP (sociaaldemocraten/rechts)
 - Deze partijen krijgen steeds meer aanhangers

[NSDAP]

- De NSDAP groeit uit tot een massapartij door:
 1. Vermogen van Hitler om grote groepen mensen toe te spreken tijdens massabijeenkomsten/via de radio
 2. Massaal en slim gebruik maken van propaganda; onder leiding van Goebbels
 3. Machtsvertoon SA (de bruinhemden) → politieke tegenstanders lastigvallen
 4. Politiek programma van Hitler spreekt mensen aan

[Beloftes van Hitler]

1. Herstel van de economische crisis
2. Verwerpen Verdrag van Versailles
3. Stabiele regering onder leiding van een sterke leider = het Führerprincipe
 - Doel: Duitsland weer een belangrijke positie in de wereld geven, hier had het volgens Hitler recht op.
4. Strijd tegen de ontbindende krachten in het Duitse Rijk: Communisten en Joden

[Hitler in het bestuur]

- 1932: verkiezingen waarbij de NSDAP de grootste wordt
- 1933: Hitler wordt rijkskanselier: Hij treedt het kabinet toe samen met Göring & Frick (nazi's) → Einde weimarrepubliek.
- Eerste politieke taak: uitschrijven van nieuwe verkiezingen.
 - Deze zouden in maart plaatsvinden

[Verplicht Voorbeeld: de Rijksdagbrand 1933]

- 27-02-33: de Rijksdagbrand
 - Het gebouw van de Rijksdag staat in brand
- Deze brand zou zijn aangesticht door Nederlandse communist Marinus van der Lubbe
- Hitler laat de rijkspresident Von Hindenburg komen
 - Hitler laat hem op basis van artikel 48 de noodverordening afleggen
→ Recht van vrije meningsuiting en persvrijheid worden sterk beperkt door linkse groeperingen en partijen.
 - Argument: de rijksdagbrand is een communistisch complot
- Maart 1933: Rijksdagverkiezingen
 - De Duitse kiezers zijn massaal beïnvloed door de rechtse partijpropaganda en rijkskanselier Hitler
 - NSDAP haalt ongeveer 44% van de stemmen
→ Nationalistische meerderheidsregering o.l.v. Hitler
- Verandering: De nationalistische regering dient een machtigingswet in bij de Rijksdag. hierin staat dat de regering wetten mag uitvaardigen zonder goedkeuring van het Duitse parlement.
 - Reden: de noodsituatie en communistische dreiging in Duitsland volgens Hitler.
 - Werkelijke reden: Hitler wil de absolute macht + afschaffing democratie
 - Uitslag: wordt aangenomen → begin Nazi-Duitsland.

KA'S bij dit verplichte voorbeeld:

1. De rol van moderne propaganda-en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie
2. Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme, fascisme en nationaalsocialisme

2.3 Welke gevolgen had het nationaalsocialisme voor Duitsland en Europa? 1933-1945

[Jaartal verklaring]

- 1933: Hitler is rijkskanselier → begin Nazi-Duitsland
- 1945: Einde van het Derde Rijk en einde van WOII.

[Beantwoording leidende vraag]

Vier gevolgen:

1. Duitsland verandert in een extreemrechtse, totalitaire staat, waarin alleen ruimte is voor de ideologie van het nationaalsocialisme
2. Duitsland sluit een bondgenootschap met het fascistische Italië en voert een op expansie gerichte buitenlandse politiek
3. De agressieve buitenlandse politiek van het naziregime leidt tot het uitbreken van WOII en grote verwoestingen in Europa
4. Het racistische wereldbeeld van de nationaalsocialisten leidt tot genocide op de joden

[Nationaalsocialisme]

- Politieke stroming die is afgeleid van het fascisme (Mussolini in Italië) met hieraan toegevoegd het antisemitisme
- Herstel Duitse economie vooral veroorzaakt door voorbereiding op nieuwe oorlog → opbouw wapenindustrie, herinvoering dienstplicht

Kenmerken fascisme:

- Ultranationalistisch
- Tegen de democratie
- Verheerlijken van geweld
- Handelen met gevoel i.p.v. met verstand
- Anti-communistisch
- 1 sterke leider (Führer)

Aanvullende kenmerken

- Lebensraum (drang nach dem Osten) -> meer levensruimte in Oosten
- Heim ins Reich (Duitstalige gebieden behoren tot Duitsland)
- Rassenleer: onderscheid maken tussen Über- en untermenschen.
 1. Ariërs
 2. Broedervolken
 3. Slavische volkeren
 4. Untermenschen (Roma, Sinti, homoseksuelen, gehandicapten, joden)

[Machtsovername Hitler]

- 1933 wordt Hitler rijkskanselier: NSDAP is de grootste partij, maar wel coalitie.
- Hij schrijft meteen nieuwe verkiezingen uit
- Na de rijksdagbrand stemt Duitsland in met de machtigingswet:
 - Regering kan zelf wetten maken los van het parlement
 - Wetten mogen afwijken van de grondwet
- Einde van republiek van Weimar en begin van Duitsland als totalitaire staat.
- Hitler & NSDAP veel aanhang door economisch herstel & verwerping van het Verdrag van Versailles

Algemene kenmerken totailitaire staat	Toepassing in Nazi-Duitsland
Alle macht in handen van 1 groep/partij of klasse met dezelfde ideologie	Totalitaire ideologie: nationaalsocialisme; macht in handen van de NSDAP
Één leider	De Führer, Adolf Hitler
Systeem van controle en terreur	Gestapo en concentratiekampen
Censuur en geen vrijheid van meningsuiting	Censuur: afgedwongen gelijkshakeling en nazificatie van de samenleving
Ideologie	Nationaalsocialisme
Speciale aandacht voor de jeugd	Hitlerjugend en Bund Deutscher Mädels

[Binnenlandse doelen]

Doel 1: nazificering of gelijkshakeling van de maatschappij

middel: *terreur, censuur en propaganda*

- Alle bestaande organisaties opheffen en vervangen door één naziorganisatie
- Politieke tegenstanders opsluiten in een concentratiekamp of uit de weg ruimen
- Verbieden van bepaalde schrijvers en kunstenaars + openbare boekverbrandingen
- Stimuleren van het gemeenschapsgevoel: de Volksgemeinschaft
- Organiseren van massabijeenkomsten en efficiënt gebruik van communicatie-en propaganda middelen

Doel 2: propageren van het racistische wereldbeeld van de nazi's en aanval op de joden (antisemitisme → Neurenbergerwetten en Holocaust)

middel: *Indoctrinatie*

- Duitsers laten geloven dat de Joden niet behoren in Duitsland of tot het Aische ras
- Joden systematisch discrimineren
- Wettelijke uitvaardiging die speciaal gericht zijn tegen joden

Doel 3: Economisch herstel, met nadruk op de aanpak van werkloosheid
middel:

- Investeren van grote kapitalen in werkschaffingsprojecten
- Grote investeringen in de bewapening
- Geven van overheidssubsidies voor de uitbreiding en modernisering van de Duitse industrie en landbouw
- Het ambtenarenapparaat en het leger uitbreiden

[Buitenlandse doelen]

Twee fasen

Fase 1: 1933-1936

- kenmerk: verwerping Verdrag van Versailles.
 1. Duitsland trekt zich terug uit de volkenbond
 2. De dienstplicht wordt ingevoerd
 3. Herbewapening
 4. De remilitarisatie van het Rijnland
- Gevolg:
 1. Duitsland herstelt zijn positie als machtigste staat
 2. Veel Duitsers krijgen weer vertrouwen + trots
 3. Het naziregime krijgt steeds meer steun

Fase 2: 1936-1939

- kenmerk: expansie van het Duitse Rijk
- doel 1: alle Duitsers moeten in het Duitse Rijk leven (Heim ins Reich)
- aansluiten van Oostenrijk bij Duitsland
 - Opeisen van Sudetenland
- doel 2: Lebensraum voor het Duitse volk
- verovering van heel Tsjechoslowakije
 - aanval op Polen

[Verplicht Voorbeeld: De Rijkscultuurkamer 1933]

- September 1933: censuur van cultuur en media door het oprichten van de Rijkscultuurkamer
- Onder leiding van Joseph Goebbels
- Lid zijn van de Rijkscultuurkamer als je werkte in: literatuur, theater, muziek, radio, film, journalistiek, beeldende kunsten
- Richtlijnen voor hun werk
- Joden en makers van 'entartete' (ontaarde) kunst mochten geen lid worden.
- Vanaf 1935: in de Duitse media en cultuur werkten alleen nog nazi's

KA's bij dit voorbeeld:

1. De rol van moderne propaganda-en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie
2. Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme, fascisme en nationaalsocialisme

[Joseph Goebbels]

- Minister van voorlichting en propaganda
- Directeur van de Rijkscultuurkamer
- Maakt op een zeer effectieve manier gebruik van nieuwe communicatiemiddelen; radio en film

[Eerste slachtoffers Nazi-Terreur]

- Op het begin vooral de politieke tegenstanders (communisten)
- Na 1933 nog nauwelijks politiek verzet -> toch worden vanaf 1935 de concentratiekampen voller. Oorzaak:
 - Rassenleer: Nazi's pakken iedereen op die niet binnen hun Volksgemeinschaft past (samenleving die raszuiver is zonder klassentegenstellingen)
 1. Joden
 2. Niet-Ariërs
 3. Homo's
 4. Gehandicapten

[Verplicht Voorbeeld: Ingebruikname concentratiekamp Dachau 1933]

- De NSDAP wil veranderingen in het politieke systeem doorvoeren:
 1. *Deelstaatsparlement wordt rijkscommissaris*
 2. *Niet eens met de ideeën van Hitler = straf*
 3. *Ontstaan concentratiekampen waarin tegenstanders werden ondergebracht: o.a. Dachau*
 4. *Na aanneming Machtigingswet wordt elk kritiek op het nieuwe bewind verboden*
 5. *Ontstaan geheime staatspolitie (Gestapo)*
- Modelkamp voor latere concentratiekamp
- Voornaamste gevangenen: geestelijke, politieke tegenstanders, joden

KA's bij dit voorbeeld:

1. Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme, fascisme en nationaalsocialisme
2. Racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op joden

[Verplicht Voorbeeld De Neurenberger rassenwetten 1935]

Onderdrukking joden:

- Vanaf 1933: Joden ontslagen als ambtenaren, boycotten Joodse winkels.
- 1935: invoering Neurenberger rassenwetten:
 - Bepalen wie een echte Duitser is
 - Tegengaan van vermengen 'Duits bloed' met 'vermengd bloed'
 - Joden verliezen burgerrechten, mogen niet worden behandeld door Duitse artsen. Mogen niet trouwen/seks met een niet-Jood
- 1938: Toegang tot openbare gebouwen/plekken ontzegt -> kristallnacht

KA's bij dit voorbeeld:

1. Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme, fascisme en nationaalsocialisme
2. Racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op joden

[De Tweede Wereldoorlog]

- Economisch herstel Duitsland komt mede doordat Hitler een nieuwe oorlog voorbereidde:
 - Banen in de wapenindustrie
 - Herinvoering militaire dienstplicht
- Hitler wilde van Duitsland een wereldmacht maken met als uiteindelijke doel: een etnische herschikking waarbij het Germaanse ras zou overheersen
- 1938 conferentie van München → Sovjet-Unie niet uitgenodigd → Molotov von Ribbentroppact; niet-aanvalsverdrag.
 - 1) Hitler wil een tweefrontenoorlog voorkomen
 - 2) Stalin is nog niet klaar voor een oorlog
- 1938: Anschluss Oostenrijk
- Hitler eist nu Sudetenland

[Verplicht Voorbeeld De conferentie van München 1938]

- Hitler kwam aan de macht en maakte 3 stappen:
 1. Verwerpen van het Verdrag van Versailles
 2. Heim ins Reich
 3. Duitsland moet een wereldmacht worden → lebensraum nodig
- 1938: Anschluss Oostenrijk
 - Door druk van Hitler wordt Seyss-Inquart (Oostenrijkse nazi'er) minister van binnenlandse zaken in Oostenrijk
 - Hierna wordt Seyss-inquart kanselier van Oostenrijk
 - Manipuleren Oostenrijks volk waarna Oostenrijk zich bij Duitsland aansluit
- Hierna wilde Hitler Sudetenland (Tsjecho-Slowakije) hebben
 - Appeasementpolitiek: toegeven aan de eisen van Hitler om zo een nieuwe wereldoorlog te voorkomen
 - Mussolini (IT), Daladier (FR) & Chamberlain (GB) accepteren dat Hitler Sudetenland krijgt. Hiervoor belooft Hitler geen gebieden meer te eisen + hij tekende een verklaring waarin hij beloofde nooit meer oorlog met GB te voeren
 - Vindt plaats in het Braune Haus

KA's bij dit voorbeeld:

1. Het voeren van twee wereldoorlogen

[De Tweede Wereldoorlog]

- De agressieve expansiepolitiek van Duitsland zorgt voor onrust
 - GB & FR willen een nieuwe grote oorlog voorkomen
 - Appeasementpolitiek: concessies doen aan Hitler om zo vrede te houden
- Na inname Tsjechoslowakije zien we dat de appeasementpolitiek niet werkt.
- 1939: Duitsland valt Polen binnen → Einde appeasementpolitiek
 - FR & EN verklaren Duitsland de oorlog
- 1940: Hitler veroverd Denemarken, NL, België en Frankrijk → Verzet GB.
- 1941: Duitsland valt de SU binnen (ondanks Molotov-Ribbentroppact) = Operatie Barbarossa
continuïteit: voortzetting ideologische strijd tegen het communisme
- 1941: Japan valt de Pearl Harbor aan
 - VS verklaart Japan de oorlog
 - Duitsland en Italië verklaren de VS de oorlog
 - VS wordt bondgenootschap van GB en SU.

[Militaire successen voor Duitsland, nazificering en racisme in bezette gebieden]

- Duitse leger in het begin heel succesvol
- Groot deel van EU veroverd; behalve GB en SU
- Bezette gebieden: nazificatie, anti-joodse maatregelen en etnische zuiveringen
Verschil: de Slavische volkeren in Oost-EU worden nog slechter behandeld dan de volkeren in West-EU
Reden: volgens racistisch wereldbeeld zijn de Slavische volkeren minderwaardig.

[Keerpunten oorlog]

- Slag om El Alamein (1942)
- Slag om Stalingrad (1942 - 1943) → Keerpunt aan het Oostfront
- Slag bij Midway (1942)
- D-day (1944) → Keerpunt aan het Westfront
- 8-5-1945 einde van de oorlog

[Verplicht Voorbeeld De Wannseeconferentie 1942]

- Hoge Duitse ambtenaren komen bijeen om de uitroeiing van de Joden te bespreken (geheime bijeenkomst van de nazi's)
- Heydrich (tweede van van de SS) brengt iedereen op de hoogte
- Doel: definitieve oplossing (Endlösung) van het 'joodse vraagstuk': Verwijdering van de joden uit de Volksgemeinschaft -> 'evacuatie naar het oosten onder toezicht van de SS'.
 1. Genocide op joden
 2. Uitbreiding concentratiekampen + maken vernietigingskampen
 3. Systematische vervolging van joden in de bezette gebieden
 - Genocide op Joden in vergassings kampen
 - Eerst wilden ze neerschieten (veel kogels + mens werd gek)

KA's bij dit voorbeeld

1. Het in praktijk brengen van totalitaire ideologieën communisme, fascisme en nationaalsocialisme
2. Racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op joden

Verplichte voorbeelden

Conferentie van Berlijn	- De moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie. - De opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen.
Vlootwet	- De moderne vorm van imperialisme die verband hield met de industrialisatie. - De opkomst van politiek-maatschappelijke stromingen; het nationalisme. - Het voeren van twee wereldoorlogen
Slag bij Marne	- Het voeren van twee wereldoorlogen. - Verwoestingen op niet eerder vertoonde schaal door massavernietigingswapens.
Spartacusopstand	- Het in praktijk brengen van totalitaire ideologieën communisme, fascisme en nationaalsocialisme
Dawesplan	- De crisis van het wereldkapitalisme
Rijksdagbrand	- De rol van moderne propaganda-en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie - Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme, fascisme en nationaalsocialisme
Rijkscultuurkamer	- De rol van moderne propaganda-en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie - Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme, fascisme en nationaalsocialisme
Concentratiekamp Dachau	- Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme, fascisme en nationaalsocialisme - Racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op joden.
Neurenberger Rassenwetten	- Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme, fascisme en nationaalsocialisme - Racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op joden.

Conferentie van München	- Het voeren van twee wereldoorlogen
Wannseeconferentie	- Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën communisme, fascisme en nationaalsocialisme - Racisme en discriminatie die leidden tot genocide, in het bijzonder op joden.